

ERYTHROXYLON COCA LAM.

Erythroxylon Coca is zóó algemeen en reeds zóó lang in kultuur, ook in de landen, die verondersteld worden als het vaderland dezer species, dat men niet met zekerheid weet van waar de eerste planten werden ingevoerd en waar zij werden ontdekt. De Spaansche veroveraars van Zuid-Amerika geraakten bekend met het gebruik der coca door de Indianen.

NICOLAS MONARDES, een Spaansche arts, gaf in 1565 te Sevilla een werk uit over de artseniën, die van de nieuwe wereld waren ingevoerd, waarin eene beschrijving voorkomt van de cocabladen, ontleend aan de notitiën van PEDRO CIEÇA en anderen, tevens van de wijze van verzamelen en drogen; hij zegt dat zij het voornaamste handelsartikel van dien tijd uitmaakte en als ruilmiddel, in plaats van geld, diende onder de Indianen van Zuid-Amerika.

Hij geeft tevens het gebruik op en wel als drieërlei: 1°. werden zij gekauwd en vermengd met poeder van oester- en andere schelpen; dit mengsel liet men gisten en werd dan in den vorm van balletjes gekneet en vervolgens gedroogd; op lange reizen werden deze balletjes medegenomen, en voor het gebruik in den mond week gemaakt en uitgezogen; onder den invloed van dit middel werden honger en dorst niet gevoeld en ook de krachten bleven onveranderd; 2°. gegeten of liever gekauwd zonder eenige bijvoeging; de uitwerking was dan dronken makend; en 3°. werden de bladen met tabak vermengd en gerookt.

De plant werd gebruikt bij de godsdienstige plechtigheden der Inca's; zij werd door hen met grooten eerbied behandeld en gewijd aan de Zon, door de veroveraars daarentegen met een soort van bijgeloof beschouwd. Eene vergadering van bisschoppen te Lima in 1549 veroordeelde het gebruik en verklaarde het geloof der Indianen: dat de gewoonte van het kauwen der bladen hun kracht zou geven, voor eene dwaling door den duivel bewerkt. Door de Indianen, die in de mijnen werken of anderen zwaren arbeid verrichten, wordt de coca nog steeds gebruikt met een deeg, bestaande uit de asch van zekere planten, met lijm vermengd. Zij worden ten laatste

slaven van deze gewoonte, doch de gevoelens verschillen omtrent de nadeelige gevolgen daarvan. Bij Europeanen, die aan het gebruik gewoon waren geraakt, doch die het middel niet van hunne jeugd af aan hadden gebruikt, bemerkte Dr. WEDDELL somtijds nadeelige gevolgen, bestaande in eene soort van verstandsverbijstering, die zich voordeed in den vorm van hallucinaties. Zijne meening was dat de prikkeling van de maag en dus de honger ophield en verdween. De Indianen, die hem vergezelden, kauwden de coca den geheelen dag, doch des nachts vulden zij hunne maag met het een of ander.

In den laatsten tijd was de coca een middel, waaraan weinig opmerksaamheid werd geschonken, totdat KOLLER het in 1860 door NIEMANN ontdekte alkaloid uit de bladen, het bekende cocaine, op nieuw onder de aandacht bracht der geneeskundige wereld. Sedert wordt deze stof zóó menigvuldig gebruikt, dat men de plant, waaruit zij wordt getrokken, onder de voornaamste species van den tegenwoordigen tijd moet rangschikken. Speciaal als een uitwendig gevoelloos makend middel, hetwelk zijne werking niet verder uitbreidt dan tot het gedeelte van het lichaam, dat onder dien invloed wordt gebracht, is het uitermate belangrijk.

Na de verovering van Peru werden de goede eigenschappen der plant overdreven voorgesteld, vóoral door den Inca GARCINASSO DE LA VEGA.

Later werd de kultuur van het gewas door den onderkoning Don FRANCISCO TOLEDO toegestaan, op voorwaarde, dat de Indianen goed betaald werden en zorg gedragen werd voor hunne gezondheid. De voornaamste der Peruaansche wetgevers vaardigde tusschen 1570 en 1574 niet minder dan 70 *ordenanzas* over dit onderwerp uit.

Coca is altijd een der voornaamste handelsartikelen van Peru geweest en wordt door minstens 8.000.000 menschen bijna dagelijks gebruikt. De cocaplant wordt gekweekt tusschen 1000 en 2000 meter boven de zee, in de warme dalen van de oostelijke helling der Andes, waar de eenige afwisseling van het klimaat bestaat in de verandering van nat in droog weder en omgekeerd en waar vorst onbekend is, maar regen bijna elke maand in meerdere of mindere hoeveelheid valt.

Het zaaien begint in December en Januari wanneer de regen begint, die tot April duurt. De zaden worden op den grond uitgespreid en wel op een daartoe speciaal verhoogd stuk land (*almacigo*), waarover een dak wordt geplaatst (*huasichi*). Na 14 dagen kiemen de

zaden en nu worden de jonge plantjes dadelijk vochtig gehouden en tegen zon beschermd. Het volgende jaar worden de planten overgebracht in een opzettelijk daarvoor bereiden grond in den vorm van terrassen en door lage muren ingesloten, zoodanig zelfs, dat iedere rij planten daardoor wordt afgescheiden van de volgende. De planten worden in vierkante gaten in den grond geplaatst, 3 of 4 bij elkander, en steunen tegen de zijden van het gat, opdat de grond niet invalt; deze gaten (*aspi*) zijn ongeveer een derde van een meter diep. In Bolivia bestaat de grond meest uit zwartachtige klei.

Na 18 maanden worden de eerste bladeren geoogst, en de planten blijven blad dragend 40 jaren lang. De eerste bladerenoogst wordt *quita colzon* genoemd, en de bladen worden zorgvuldig, een voor een, van de plant geplukt, om te voorkomen dat de wortels beschadigd worden. De volgende oogsten, *mitta* (tijd of seizoen), geschieden 3 of 4 maal per jaar. De overvloedigste vindt plaats in Maart, onmiddellijk na de regens, de minste op het einde van Juni, *mitta de San Juan*; de derde, *mitta de Santos* valt in October of November. Wanneer voldoende wordt besproeid, zijn 40 dagen voldoende om de planten weer geheel nieuwe bladeren te geven. Onkruid moet zorgvuldig worden uitgeroeid. De oogst geschiedt door vrouwen en kinderen. De groene bladen, *matu* genaamd, worden verzameld in een stuk doek en dan uitgespreid in de droogplaats, *matu-cancha*, waar zij zorgvuldig in de zon gedroogd worden. De grond dezer droogplaats bestaat uit leien en heet *pizarra*; de gedroogde bladeren (nu heeten zij eerst *coca*) worden in zakken (*cestos*) verzameld; deze zakken zijn van banana-bladeren gemaakt.

Iedere zak wordt nogmaals van een omkleedsel voorzien, *hayeta*, bestaande uit doek, en kan circa 19 kilo inhouden. De zakken worden in balen van 25 kilo (*tambores*) verpakt, stijf te zamen geperst. Dr. PÖPPIG schatte de winst van een cocaplantage op 45 pct.

De oogst is het rijkst in een heete, vochtige streek, doch de bladeren hebben meer smaak en zijn dus beter, wanneer de plant op drogere plaatsen groeit, op de hellingen van heuvels.

De grootste zorg wordt besteed aan het drogen, want te veel zon veroorzaakt een verdrogen van het blad en vermindering der waarde, terwijl zij bederven indien de bladen vochtig verpakt worden; gewoonlijk worden zij in dunne lagen in de zon gedroogd. In 1583 gebruikten, volgens ACOSTA, de Indianen 100.000 *cestos coca*, ter waarde van circa f 7.50 ieder te Cuzco, en circa f 10 te Potosi.

In 1591 werd eene belasting van 5 pct. op coca geheven, en in 1746 en 1750 brachten deze respectievelijk f 2000 en f 1250 op, alleen van Caravaya. Tusschen 1785 en 1795 werd de handel alleen in Peru op meer dan 3 millioen gulden en met inbegrip van Buenos Ayres op $6\frac{1}{2}$ millioen geschat. In Bolivia is de coca-handel een regeerings-monopolie, en behoudt de Staat zich het recht voor, van den kweeker te koopen en aan den verbruiker te verkoopen. Dit recht wordt gewoonlijk verpacht aan den hoogsten bieder. In 1850 brachten de rechten op coca in Bolivia f 500.000 op. De jaarlijksche productie van coca in Peru is ongeveer $7\frac{1}{2}$ millioen kilo. Volgens dr. BOOTH te La Paz is deze hoeveelheid voor Bolivia 5 millioen, zoodat de jaarlijksche opbrengst van geheel Zuid-Amerika, met inbegrip van Peru, Bolivia, Ecuador en Pasto (Columbia), kan worden geschat op 15 millioen kilo. De coca kan ongeveer 5 maanden goed blijven; na dien tijd is de smaak verdwenen en wordt het artikel waardeloos. Het vertrouwen op de buitengewone deugd van het coca-blad is onder de Indianen van Peru zóó sterk, dat de lieden in de provincie Huanuco gelooven, dat wanneer een stervende een blad op de tong geplaatst kan proeven, dit een zeker bewijs is van toekomstige gelukzaligheid. Geen enkele Indiaan is zonder zijn *chuspa* of cocazak, van Lamadoek gemaakt en rood en blauw geverfd, met wollen kwasten er aan hangende. Hij draagt dien zak over den schouder en wanneer hij er van wil gebruiken, gaat hij zitten, neemt de *chuspa* en plaatst de bladen in den mond, een voor een, hen kauwende en omkeerende, tot het geheel een balletje wordt. Dan neemt hij eene hoeveelheid potasch, die verkregen wordt door het verbranden van de stengels der *quinoa*-plant (*Chenopodium Quinoa*); de asch wordt vermengd met lijm en water, waaruit koeken gemaakt worden, *clipta* genaamd, die gedroogd en voor het gebruik in de *chuspa* bewaard worden. Deze operatie wordt in Zuid-Peru en Bolivia *acullicar*, en in het noorden *chacchar* genoemd. Gewoonlijk wordt dit driemaal per dag verricht. In de mijnen der koude streken van het Andes-gebergte is de coca voor de Indianen een onontbeerlijk iets; de *chasqui* of bode gedurende zijne lange reizen over de bergen en door de woestijnen, en de herder, die zijne kudde op de hooge bergvlakten hoedt, hebben beiden geen ander voedsel dan de coca en een weinig maïs. De geur van het blad is aangenaam aromatisch en wordt onder het kauwen bepaald welriekend. De tong verliest hare gevoeligheid, wanneer zij met het blad in aanraking komt.

Bij het beklimmen van bergen wordt door het gebruik van coca geene vermoeidheid of snellere ademhaling bespeurd. Het versche blad is zonder twijfel veel werkzamer dan de gedroogde bladeren; vandaar dat deze laatste dan ook gedurende de zeereis steeds veel aan waarde hebben verloren. Het wordt tevens gebruikt tegen dronkenschap, huidziekte, asthma, syphilis, bronchitis, en het gevoel van dorst wordt daardoor zelfs weggenomen. De plant is op Ceylon geacclimatiseerd. JOSEPH DE JUSSIEU zond in 1750 de eerste exemplaren aan zijn broeder A. L. DE JUSSIEU. De plantages, die het meest opbrengen, liggen in de provincie La Paz in Bolivia, doch de grootste import komt van Lima. Het hout der plant wordt voor fijn draaierswerk gebruikt.

Middelburg.

M. BUIJSMAN.
